

Η Φ Α Ρ Ι Σ

Εκδίδεται από τον Σύλλογο Αποφοίτων Σχολείων Φάριδος

ΕΔΡΑ: Ξηροκάμπι Σπάρτης

Συντακτική Επιτροπή: Γεώργ. Θ. Καλκάνης, Θεόδ. Σ. Κατσουλάκος, Παναγ. Η. Κομνηνός

Επιμελητής έκδοσης: Σταύρος Θ. Κατσουλάκος, Συρακουσών 101, Λαμπρινή, Αθήνα

Ταμίας: Ιωάννης Π. Κονίδης, Ξηροκάμπι

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

Εσωτερικού ετήσια Δραχμές 1.000

Εξωτερικού ετήσια Δολλάρια Η.Π.Α. 20

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
<i>Χ. Α. Προκοπίδη</i> , Αρχαιολογικές - ταξιδιωτικές παρατηρήσεις γερμανού αρχαιολόγου στη Λακωνία.....	3
<i>Ν. Μπουραζέλη</i> , Η Κωλοπάννα, το παλαιοχωρίτικο ποτάμι ...	9
<i>Σταυρούλας Ορφανάκου</i> , Αγγελική και Σωτήρης	10
<i>Δ. Δικαιάκου</i> , Παλιές εικόνες από τη ζωή	12
<i>Θ. Σ. Κατσουλάκου</i> , Τοπωνυμικά: Ρασίνα	14
<i>Σταυρούλας Ορφανάκου</i> , Γεγονότα	15
<i>Κ. Ηλιόπουλου</i> , Οι παλιοί μαθητές.....	15
Τα νέα μας - Συνδρομές	16

Η Φ Α Ρ Ι Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΦΑΡΙΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ' - ΤΕΥΧΟΣ 20ο - ΙΟΥΛΙΟΣ 1998

Αρχαιολογικές - ταξιδιωτικές παρατηρήσεις γερμανού αρχαιολόγου στη Λακωνία

(Απρίλιος 1834)

Για τους αναγνώστες της συμπαθέστατης «ΦΑΡΙΔΟΣ» ετοίμασε ο υπογράφων αποσπάσματα από εντυπώσεις, παρατηρήσεις, περιστατικά που αναφέρονται στην κεντρική Λακωνία του 1834. Αποτελούν ενδιαφέροντα στοιχεία για ενημέρωση και σύγκριση, ιδίως για όσους έχουν προσωπική-«οικεία» σύνδεση με τους αναφερόμενους τόπους και τοποθεσίες.

Ο Λουδοβίκος Ροσς, γερμανός αρχαιολόγος (Ludwig Ross) είχε έλθει στην Ελλάδα με τον Όθωνα και τους διαφόρων ειδικοτήτων συμβούλους του, ως αρχαιολογικός σύμβουλος.

Πολύ νέος, δραστήριος, αεικίνητος, επιδίδεται συνεχώς σε ερευνητικές περιόδους — αρχαιολογικές και περιηγητικές — με οξυδερκή παρατηρητικότητα και ζωνήν ζήλο, άλλοτε συνοδεύοντας τους βασιλείς και άλλοτε μόνος, σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος.

Έγραψε πολλά και δημοσιεύθηκαν σε βιβλία στη Γερμανία (σε γερμανική γλώσσα). Διετέλεσε Καθηγητής Αρχαιολογίας στο νεοσύστατο πανεπιστήμιο Αθηνών και αργότερα σε πανεπιστήμια της Γερμανίας.

Από το βιβλίο του: «Περιοδείες στην Ελλάδα», HALLE (Γερμανία) 1848, 2ος τόμος, «Πελοποννησιακά»*, και από το μακροσκελές (49 σελίδες) κεφάλαιο που αναφέρεται στη Λακωνία, έγινε επιλογή, μετάφραση και όσον το δυνατόν συντομότερη παρουσίαση των αποσπασμάτων που ακολουθούν.

Είχε οριστεί υπεύθυνος των αρχαιοτήτων της Πελοποννήσου. Κατά τους τρεις

* Η αρχική αυτή έκδοση υπήρχε στην Κεντρική Βιβλιοθήκη της Ζυρίχης, και από αυτήν έγινε η μετάφραση των αποσπασμάτων.

πρώτους μήνες του 1834 είχε ασχοληθεί, μαζί με τα άλλα, και με την κατάρτιση του σχεδίου της νέας πόλεως της Σπάρτης και με την ανασκαφή στο Μενελάειο, που την θεωρούσε ιδιαίτερος σημαντική.

Στις 8 Απριλίου 1834, ελεύθερος από τις ασχολίες του στη Σπάρτη, αρχίζει την περιοδεία του, που το πρόγραμμά της ήταν: πορεία στις ανατολικές πλαγιές του Ταυγέτου — Αναβρυτή, Σοχά, Σωτήρα, Κουμουστά, Γόλα, Γοράνοι, Άρνα. Από την Άρνα, ακολουθώντας την κοιλάδα του ποταμού Σμήνου, πορεία προς την ανατολική Μάνη και Γύθειο. Επιστροφή μέσω Έλους, Κροκεών, Ξηροκαμπίου στον Μυστρά.

Ο Ταυγέτος, με τη μορφολογία του, τη μεγαλοπρέπειά του, τον εγοήτεψε και πολύ συχνά αναφέρεται στην επιβλητική ομορφιά του.

Αναφέρει στις σημειώσεις του, πριν ξεκινήσει: «Ο Ταυγέτος, από κάποια απόσταση, και ιδίως από τα ερείπια της αρχαίας Σπάρτης, παρουσιάζει εξαιρετική ομορφιά και μεγαλοπρέπεια. Η δασική ζώνη του βουνού, με πλούσια δάση πεύκης, αποτελεί πράσινη ζώνη πάνω από την οποία υψώνονται οι γυμνές κορυφές, που 9 μήνες τον χρόνο είναι καλυμμένες από το χιόνι.

Αυτός είναι ο Ταυγέτος, για τον οποίο ο κάθε Σπαρτιάτης θα μιλήσει με ενθουσιασμό».

Θα παρακολουθήσουμε τον Λουδοβίκο Ροζς, στην πορεία του, να περιγράφει τις εντυπώσεις και παρατηρήσεις του, σε πρώτο πρόσωπο:

«Από τον Μυστρά και το Παρόρι (σημειώνει: ελληνικόν όνομα Παρώρειον) προχώρησα δυτικά, ανεβαίνοντας τις τραχιές πλαγιές των πρόβουνων του Ταυγέτου — μια διαδρομή που δεν έχει κάμει κανείς περιηγητής έως τώρα.

Με πρόβουνα να ορθώνονται από την πεδιάδα, και τους ορμητικούς χειμάρρους που κατεβαίνουν από ψηλά έχουν χαράξει βαθιές χαράδρες με τα ορμητικά νερά τους, που τελικά καταλήγουν στον Ευρώτα.

Σκοπός είναι το πέρασμα από χωριά ή οικισμούς που υπήρξαν άλλοτε, ή υπάρχουν και τώρα, με πρώτη την Αναβρυτή.

Η Αναβρυτή, που το όνομά της οφείλεται στις πολλές φυσικές πηγές νερού στην περιοχή της, είναι ένα μεγάλο χωριό με 220 οικογένειες, που οι περισσότερες ζουν από χειροτεχνικές εργασίες.

Τα προϊόντα της απλής τέχνης τους αγοράζουν οι «καμπίτες», όπως αποκαλούν τους γεωργούς του κάμπου. Είναι οι βυρσοδέψες που κάνουν τα δέρματα, κατά προτίμηση με κόκκινο χρώμα, που με αυτά γίνονται τα πολύ συνηθιζόμενα κόκκινα παπούτσια (σ.μετ.: προφανώς τα «τσαρούχια») καθώς και οι υφαντές και οι «τριχάδες» που επεξεργάζονται τις τρίχες από τα «γίδια» και ετοιμάζουν τις «τριχιές» (τρίχινα σχοινιά).

Σε ένα ηλιόλουστο πλάτωμα στο κέντρο του χωριού, εργάζονταν αυτοί που «κτυπούν» τις τρίχες, καθώς και οι γυναίκες του χωριού που με τα αδράχτια τους στρίβουν και ετοιμάζουν τις τρίχες για τα τρίχινα σχοινιά. Η ενδυμασία τους, η στάση τους, η όλη εμφάνισή τους και το αδράχτι τους (το αρχαίο «ατράχτιον») θυμίζουν αρχαίες Σπαρτιάτισσες.

Η Σοχά, μια ώρα περίπου από την Αναβρυτή, ήταν προ 60 ετών ένα μεγάλο χωριό, αλλά με το ξεσήκωμα του 1770 υπέστη μεγάλη καταστροφή από τους Τούρ-

κους, όπως και το σύνολο σχεδόν της νότιας Πελοποννήσου. Τώρα παρουσιάζεται ερήμωση στο χωριό και εγκατάλειψη των καλλιεργουμένων κτημάτων.

Η Σοχά βρίσκεται σε μια μακρόστενη λωρίδα γης, ανάμεσα σε δυο βαθιές χαράδρες, αυτές που σχηματίζουν οι χειμάρροι. Τα νερά των χειμάρρων της Σοχάς κατευθύνονται προς τον Ευρώτα νοτιώς των Αμυκλών, κοντά στη γειτονική αρχαία Φάριδα.

Στους κατοίκους της Σοχάς διατηρείται έντονα μια παλιά παράδοση, ότι τα υπολείμματα κτισμάτων στην περιοχή του χωριού είναι αρχαιότερα από της Σπάρτης, καθώς και ότι οι παλαιοί βασιλείς της Σπάρτης εδώ κατοικούσαν, γιατί έτσι μπορούσαν να επιτηρούν και τα δάση και την πεδιάδα.

Δεν πρέπει να παρασυρθεί κανείς από παρόμοιους θρύλους, γιατί για βασιλιά και βασιλοπούλες και «καστρα» έχω συναντήσει σε πολλά σημεία της Ελλάδος.

Από τη Σοχά, ύστερα από μια ώρα περίπου, στη Σωτήρα. Στην περιοχή της Σωτήρας βρήκαν προ 4 ετών 18 ασπρογάλαζες μαρμάρινες πλάκες, αλλά σπασμένες και χρησιμοποιήθηκαν στο κτίσιμο της εκκλησίας. Εδώ φαίνεται ότι υπήρχε το αρχαίο ιερό της Δήμητρας.

Μερικές γυναίκες και παιδιά είχαν ανεβεί εδώ επάνω με τα γαϊδουράκια τους για να πάρουν καυσόξυλα. Λίγο μετά τη δύση του ήλιου, πριν φύγουν για κάτω στα «χειμωνιάτικα» τους, μας άνοιξαν ένα σπίτι στη διάθεσή μας για να διανυκτερεύσουμε.

Ο εφοδιασμός του σπιτιού ήταν πολύ απλός — ελάχιστα μαγειρικά σκεύη, χάλκινα ή κεραμικά (τσουκάλια) και μερικά μάλλινα και τρίχινα «στρώματα» για τον ύπνο. Όλα εύκολα μεταφερόμενα. Οι συμπατριώτες μου αναγνώστες αυτών των γραμμών, ασφαλώς θα παραξενεύονται γιατί οι ίδιοι για κάθε παρόμοια μετακίνηση κουβαλούν κρεβάτια και έπιπλα.

Άναψα μια γερή φωτιά, γιατί, καθώς νύχτωνε, ήταν εδώ πάνω το κρύο πολύ αισθητό, από το αεράκι που κατέβαινε από τις χιονισμένες κορυφές του Ταΰγету.

Ο αγωγιάτης μου έβρασε «άγρια χόρτα», που τα μάζευε στις άκρες του δρόμου, καθώς προχωρούσαμε. Ήταν ένα πολύ νόστιμο λαχανικό.

Οι δρόμοι (τα μονοπάτια) καθώς προχωρούμε προς την Κουμουστά, γίνονται ακόμη δυσκολότεροι ή δεν υπάρχουν καθόλου. Στην αρχή πέρασα τα Διπόταμα και πιο ψηλά τα Πολιανά, σε μια βαθιά βουνίσια χαράδρα, που την έχει σχηματίσει ένας χειμάρρος που κατεβαίνει ορμητικός από ψηλά με τους εκατό διαδοχικούς καταρράκτες του που κάνουν μεγάλο βουητό, καθώς πέφτουν τα νερά από τον ένα καταρράκτη στον άλλον.

Ήθελα να επισκεφθώ το μικρό χωριό Δόριζα, έστω και μόνο γιατί το όνομά του θυμίζει Δωριείς (η Δώρισα), αυτό όμως απαιτούσε έναν μεγάλο γύρο αρκετών ωρών.

Η ομορφιά που παρουσιάζει αυτή η περιοχή είναι δύσκολο να περιγραφεί.

Από τα Πολιανά έως την Κουμουστά έπρεπε να πάρω έναν οδηγό.

Ανεβήκαμε μια ψηλή πλαγιά του βουνού και από κει πήραμε έναν τόσο απότομο κατήφορο γεμάτον με πέτρες μικρές, που σκεπτόμουν πόσο επικίνδυνο είναι εδώ να «τσακιστούν» άνθρωποι και ζώα.

Από εδώ έβλεπα την κορυφή του Ταΰγету, τον προφήτη Ηλία, όπου ανεβαίνουν για προσκύνημα, κάθε καλοκαίρι στις 20 Ιουλίου, όταν η κορυφή δεν έχει χιόνι.

Τα σπίτια και οι εκκλησίες της Κουμουστάς είναι κτισμένα μέσα σε μια βαθιά

χαράδρα, στις πολύ γραφικές πλευρές της, ανάμεσα σε συκιές, ροδιές, κλήματα και άλλα δέντρα.

Από εδώ είναι μία ώρα περίπου το Μοναστήρι της Γόλας που βρίσκεται μέσα σε ένα δάσος από καστανιές — έρευνες για σημάδια αρχαιότητας και εδώ χωρίς αποτέλεσμα.

Ένας μοναχός με συνόδευσε επί ένα διάστημα στον δρόμο για τους Γοράνους.

Οι Γοράνοι βρίσκονται επίσης σε βαθιές πλαγιές ενός ποταμού, οι οποίες όμως είναι πιο ομαλές και με έδαφος καλλιεργήσιμο, και όχι σαν τις άγριες χαράδρες που περάσαμε. Ανάμεσα στα σπίτια του χωριού υψώνεται ο πύργος της οικογένειας των Γιατραίων.

Από εδώ μπαίνει κανείς στα όρια της Μπαρδούνιας και προς την Μάνη.

Προς την Άρνα οδηγούν ομαλοί λόφοι με καλό έδαφος. Από το ύψος αυτών των λόφων, κοντά στην Άρνα, έχει κανείς εμπρός του μια εξαιρετική και ευρύτατη θέα προς τα Ανατολικά και τα Νοτιοανατολικά — προς τη Σπάρτη, τον Πάρωνα, τον Λακωνικό κάμπο και τον Λακωνικό κόλπο έως τα Κύθηρα.

Η Άρνα είναι ένα αξιόλογο χωριό, ανάμεσα σε ψηλές κερασιές και καρυδιές, που ζει κυρίως από τα αμπέλια του.

Εδώ συνάντησα τον συνταγματάρχη Νικολάκη Γιατράκο στον πύργο του (περιγράφει με λεπτομέρειες την εξαιρετική «ελληνική» φιλοξενία, με τα ελληνικά φαγητά και παλαιά κρασιά).

Η Άρνα βρίσκεται στη νότια πλευρά ενός πρόβουνου του Ταυγέτου, σε ύψος 800 περίπου μέτρων. Κάτω, στη βάση αυτής της πλαγιάς, είναι ο ποταμός Σμήνος.*

Η τοποθεσία της Άρνας είναι σύγκριτα όμορφη. Πίσω από το χωριό είναι τα δάση του βουνού και πιο ψηλά οι χιονισμένες κορυφές του Ταυγέτου. Και όταν στρέψει κανείς το βλέμμα του προς τα νότια, ανάμεσα στη γελαστή Άνοιξη, βλέπει τις καλλιεργημένες πλαγιές του ποταμιού κατά μήκος της κοίτης του, με το πλήθος των καρποφόρων δένδρων που βρίσκονται σε πλήρη άνθηση, κι ακόμη πιο μακριά κάτω, αντικρύζει τη γυαλιστερή σαν καθρέφτη θάλασσα πέρα προς τις ακτές του Μαλέα και τα Κύθηρα.

[Εδώ θα αφήσουμε τον Λουδοβίκο Ρος να συνεχίζει την περιοδεία του, ακολουθώντας πάντοτε τον ποταμό Σμήνο, προς την Ανατολική Μάνη και το Γύθειο. Θα τον συναντήσουμε στις Κροκεές, όταν θα επιστρέφει στον Μυστρά, μέσω Έλους, Κροκεών.]

Από το μικρό χωριό Στεφανιά προχωρώντας προς Λεβέτσοβα, παρατήρησα στον δρόμο πολλά σημάδια από τον περίφημο «κροκεάτη λίθο», που αναφέρεται από τον Πausανία και τον Στράβωνα (λίθος πολυτελής - Στράβων).

Είναι είδος μαρμάρου με έντονα χρώματα, ιδίως πράσινο και πορφυρό, και βρίσκεται μόνο υπό μορφή μικρών όγκων (30-60 εκατοστών). Στην αρχαιότητα συνηθίζονταν να γίνεται επένδυση σε λεκάνες λουτρών ή λεκάνες ύδατος με κροκεάτην λίθον, όπως στον λουτρόνα που είχε ο Ευρυκλής στην Κόρινθο.

* Ο ποταμός Σμήνος των Αρχαίων, το Αρνιώτικο ποτάμι σήμερα, που πηγάζει από την περιοχή της Άρνας (από το σπήλαιο Αγία Μαρίνα), έχει το πιο γλυκό νερό από όλα τα ποτάμια («... ύδωρ ηδυπύτατον πάντων ποταμών», Πausανίας 3.24.9).

Στα Λεβέτσοβα, όπου διανυκτέρευσα, υπάρχει σε μια βρύση του χωριού ένα ανάγλυφο με τους Διόσκουρους (Κάστωρ-Πολυδεύκης) εντοιχισμένο στον τοίχο της βρύσης.

Ήθελα να το μετακινήσω και να μεταφερθεί στη Σπάρτη, αλλά οι χωρικοί αντέταξαν μια επιμονή που πρώτη φορά συνάντησα. Πίστευαν ότι οι δυο αυτές μορφές ήταν τα «στοιχεία»-φύλακες του χωριού, και ότι η απομάκρυνσή τους θα έφερνε δυστυχία. Έτσι δεν επέμεινα για τη μετακίνησή του στη Σπάρτη, εφρόντισα μόνο να εξασφαλισθεί η διατήρησή του.

Από τα Λεβέτσοβα ο δρόμος προχωρεί σε πλαγιές πράσινων λόφων, κατάφυτων από ψηλούς θάμνους, προς το εγκαταλελειμμένο χωριό Βίγλα. Στη νότια πλευρά του οικισμού, μια εκκλησία που φαίνεται ότι κατά το μεγαλύτερο μέρος της είναι κτισμένη στη θέση ενός αρχαίου ιερού και με πέτρες του ίδιου του ιερού, ανάμικτους ρυθμούς, ιωνικό και δωρικό.

Από εκεί προχωρήσαμε έως το χωριό Ποταμιά, ανάμεσα σε δάσος από ελαιόδεντρα, έως πιο ψηλά στο μοναστήρι της Ζερμπίτσας που είναι κτισμένο σε μια πλαγιά του Ταυγέτου. Μου είχαν ειπεί ότι στο μοναστήρι υπάρχουν ίχνη αρχαιοτήτων.

Το μοναστήρι είναι πολύ γραφικό και από εκεί απλώνεται εμπρός μια εξάισια θέα προς τον Πάρωνα και τον Κάμπο.

Βρήκα, εκτός από μερικά όχι καλοδουλεμένα αρχιτεκτονικά κομμάτια, μόνο ένα καλό ανάγλυφο στον τοίχο της εκκλησίας — ένας ιππέας με το ορθωμένο άλογό του και δίπλα του, σε άλλο κομμένο κομμάτι, φαινόταν σαν μία γυναικεία μορφή.

Μάταια αναζήτησα στο μοναστήρι αυτό βιβλία, χειρόγραφα, ντοκουμέντα του παρελθόντος.

Στο Ξηροκάμπι, που βρίσκεται ακριβώς στο «πόδι» του Ταυγέτου, κοντά στην έξοδο προς τον κάμπο της βουνίσιας χαράδρας, οδηγεί μια αξιοπρόσεκτη αρχαία γέφυρα επάνω στη Ρασίνα (το ποτάμι από την Κουμουστά). Έχει ένα τόξο που συνδέει με το μήκος του τις δυο όχθες και είναι κτισμένο σε όλο το πλάτος του με μονοκόμματα λίθινα κομμάτια. Το υπόλοιπο κτίσιμο του γεφυριού είναι πολυγωνικό, το ονομαζόμενο κυκλωπικό.

Ίσως θα μπορούσε κανείς αυτόν τον τρόπο κτίσιματος του γεφυριού να τον αναγάγει στην καθαρώς ελληνική περίοδο. (Συνήθως αναφέρονται μεγάλες υπερβολές ως προς την ηλικία παρόμοιων κτισμάτων). Αν ήταν έτσι, τότε θα μπορούσε να λυθεί ένα σημαντικό ζήτημα από αυτό το μνημείο-γέφυρα που κανένας περιηγητής δεν είδε — αν οι Έλληνες γνώριζαν ήδη το τόξο στην οικοδομική και το εφάρμοσαν όπου χρειαζόταν.

Από εδώ συνεχίζονται πάντοτε τα δάση από ελαιόδεντρα στους πρόποδες του Ταυγέτου.

Στις Αμύκλες (Σκλαβοχώρι) έχει εξαφανισθεί δυστυχώς κάθε ίχνος αρχαίου οικοδομήματος — όλα έχουν γίνει εδαφική επιφάνεια. Μόνο η εκκλησία δείχνει, από θραύσματα λίθων που βρίσκονται στους τοίχους της, ότι εδώ ήταν το ιερό του Αμυκλαίου Απόλλωνος.

Όποιος έχει ζήσει ήδη μερικά χρόνια στην Ελλάδα, είχε την ευκαιρία να ιδεί συχνά πώς ογκώδη μνημεία έγιναν θύματα ασβεστοκάμινων ή υλικό νέων οικοδομών, αν και δεν υπήρχε έλλειψη οικοδομικής πέτρας.

Μεταξύ Αμυκλών και Αγίου Ιωάννη, όχι μακριά από την πηγή Κεφαλάρι, υπήρχαν ερείπια Αρχαίων που είχα επισκεφθεί και άλλοτε, δεν μπόρεσα όμως, παρά τις ερευνητικές προσπάθειές μου, να βεβαιωθώ ότι πρόκειται για τις αρχαίες Βρυσεαίς.

Εδώ με ξάφνιασε μια πολύ δυνατή βροχή, από αυτές που μόνο στην Ελλάδα ξεσπούν ξαφνικά κατά την Άνοιξη.

Ανάμεσα από βροχόνερα και ρυάκια, πέρασα το πρόσχαρο χωριό Άγιος Ιωάννης, του οποίου τα καλοκτισμένα σπίτια βρίσκονται ανάμεσα σε πυκνούς πορτοκαλεώνες, και πριν νυχτώσει έφτασα στον Μυστρά.

Η περιοδεία του Λουδοβίκου Ροξ σε περιοχές της Λακωνίας τελειώνει εδώ και ο ίδιος στις σημειώσεις του κλείνει την περιγραφή της με μερικές γενικές παρατηρήσεις:

- «Τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών μου αναζητήσεων έως τώρα ήταν κατώτερα των προσδοκιών μου. Φαίνεται ότι δεν υπάρχουν σημαντικά αρχαία υπολείμματα στις τοποθεσίες αυτές.
- Τα δάση του Ταυγέτου είναι πλούσια σε τεράστια δέντρα πεύκης, που όμως είναι δύσκολο να επωφεληθούν από αυτά οι κάτοικοι της περιοχής, γιατί οι εδαφικές δυσκολίες και οι κρημνώδεις χαράδρες καθιστούν πολύ δύσκολη ή αδύνατη τη μεταφορά της ξυλείας.
- Τα δάση του Ταυγέτου είναι επίσης πλούσια σε αγριόχοιρους, λύκους, αλεπούδες, και άλλα άγρια ζώα. Υπάρχουν επίσης ελάφια και ζαρκάδια, αλλά πολύ λίγα. Οι αρκούδες έχουν από μακρού εξαφανισθεί.
- Ο πληθυσμός γύρω στον Ταυγέτο είναι καθαρώς ελληνικός, χωρίς ανάμιξη Αλβανών. Και μετά την απομάκρυνση των σλαβικών στοιχείων, αν μεμονωμένοι από αυτούς απέμειναν, χάθηκαν ανάμεσα στους Έλληνες, όπως και μερικές εκατοντάδες Τούρκων που “παρέμειναν”, μετά την απελευθέρωση της Ελλάδος, στη Λακωνία, έχασαν κάθε ίχνος προελεύσεως και αφομοιώθηκαν με τους Έλληνες».

Χαρίλαος Α. Προκοπίδης
Ζυρίχη

Η Κωλοπάννα, το παλιοχωτίτικο ποτάμι

Νότια της Ρασίνας και σε μικρή σχετικά απόσταση κυλούν τα νερά της Κωλοπάννας. Είναι το παλαιοχωρίτικο ποτάμι. Πηγάζει ψηλά από τις νότιες αντηρίδες του Ταυγέτου και κάνοντας μια διαδρομή λίγων χιλιομέτρων ενώνεται με τη Ρασίνα πλησίον του στρατιωτικού κέντρου.

Κατά τη διαδρομήν της διέρχεται από τη νοτίαν παρυφήν του Παλαιοχωρίου. Αυτό προσλάμβανε ιδιαιτέραν σημασίαν για το χωριό. Το άφθονο και κρυστάλλινο νερό της ήτο ένας θησαυρός για το χωριό. Τις πάσης φύσεως ανάγκες του χωριού σε νερό τις ικανοποιούσε εξ ολοκλήρου η Κωλοπάννα.

Εκτός από το Παλιοχώρι ήταν και το μικρό χωριό Τζαναίικα που εξυπηρετείτο από τα νερά της. Οι κάτοικοί του με σωλήνες διοχέτευαν μεγάλη ποσότητα νερού σε δεξαμενή, που κάλυπτε όλες τις ανάγκες. Η δεξαμενή, γνωστή ως Σωλήνα, σώζεται μέχρι σήμερα.

Στο Παλιοχώρι υπάρχουν δύο πηγές με πόσιμο νερό. Ο Γαλιτσάς η μία και η Παλιόβρουση η άλλη. Αμφότερες σε απόσταση από το χωριό. Μέσα στο χωριό ουδεμία πηγή υπήρχε. Από τις δύο αυτές πηγές εκάλυπταν τις ανάγκες μόνο σε πόσιμο νερό. Αλλά ένα χωριό χρειάζεται και νερό για τις λοιπές ανάγκες του. Τις εκάλυπτε η Κωλοπάννα. Και στις δυο όχθες της υπήρχαν καταπράσινοι κήποι που εποτίζοντο με το νερό της. Τα παραγόμενα ζαρζαβατικά άφθονα και αρίστης ποιότητος. Εγένετο και προμήθεια και για το χειμώνα. Δεν ξεχνώ τα ωραία στρογγυλά ραβδωτά κολοκυθάκια βάρους 8-10 ολάδων που φτιάχναμε ωραίες κολοκυθόπιτες. Δεν υπήρχε σπίτι που να μην είχε προμηθευθεί. Επίσης φασόλια, πατάτες και κρεμμύδια κρεμαστά σε πλεξίδες δεν έλειπαν από κανένα σπίτι. Ο μανάβης μάς ήταν άγνωστος. Όλα τα είδη τα είχαμε από τους κήπους μας.

Το χωριό επίσης διατηρούσε και πολλά ζώα, περίπου 400 γίδια και 200 πρόβατα με κρεμασμένα κουδούνια στο λαιμό τους, που ήταν το στολίδι του χωριού. Δεν έλειπαν οι αγελάδες, τα μουλάρια, τα γαϊδούρια και πολλά πουλερικά. Όλα αυτά εκτός της τροφής είχαν και ανάγκη ποτίσματος. Οδηγούντο στο ποτάμι και εκεί έσβηναν τη δίψα τους.

Εμείς, παιδιά τότε, δεν ξεκολλάγαμε ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες. Μας άρεσε να πλατσυκάμε στο καθαρό νερό και να πιάνουμε καβούρια, που υπήρχαν αρκετά. Στη μεγάλη δε ζέστη κολυμπούσαμε στις σκούρες που εσχηματίζοντο σε πολλά σημεία. Η Κωλοπάννα μάς έδινε τα πάντα. Ήταν για το χωριό ό,τι ο Νείλος για την Αίγυπτο.

Είχε όμως και τα μειονεκτήματά της. Όταν έπιπτε καταρρακτώδης βροχή στην περιοχή της Γόλας, κατέβαζε και καθίστατο λίαν επικίνδυνη. Ενθυμούμαι, όταν ήμουν
(συνέχεια στη σελ. 14)

Αγγελική και Σωτήρης

Σε πάρα πολλά μέρη της πατρίδας μας, προπολεμικά ενδημούσαν η ελονοσία και η φυματίωση. Κάθε καλοκαίρι πολλοί παραθεριστές ανέβαιναν στη Γόλα, τη Βασιλική, στον Άγιο Δημήτρη, στη λάκα του Τρίποδα (πιο πάνω από του Μαγγανιάρη τη Βρύση) και στους Πενταυλούς, για να περάσουν το καλοκαίρι τους στον καθαρό αέρα.

Στους Πενταυλούς, στο χωράφι του, θεσπέσιας φυσικής ομορφιάς, κοντά στα τρεχούμενα νερά και βαθύσκια δέντρα, ο παππούς του πατέρα μου, Βασίλης Ορφανάκος νοίκιαζε ογδόντα λιθόκτιστες καλύβες. Επίσης διέθετε και ένα μικρό μαγαζάκι. Εκεί κανείς εύρισκε απαραίτητως καπνό, καφέ, τρόφιμα, κινίνο, φρέσκα φρούτα και λαχανικά. Είχε και πέντε-έξι μουλάρια, με τα οποία οι τρεις γιοι του, Βαγγέλης, Σαράντος και Σωτήρης, ανεβοκατέβαζαν κόσμο από το Ξηροκάμπι, δηλαδή έκαναν τους αγωγιάτες.

Στους Πενταυλούς συνήθως παραθέριζε η οικογένεια Μαυρομιχάλη από το Λέημονα της Σκάλας. Ο Βασίλης καμάρωνε που φιλοξενούσε αυτή την αρχοντοοικογένεια και είχε πολύ καλές σχέσεις μαζί της. Η Αγγελική, η μικρότερη κόρη της οικογένειας, με συνοδεία της πιστής της υπηρέτριας, έκανε μακρινούς περιπάτους στο καταπράσινο δάσος. Τα απογεύματα οι νέοι και οι νέες μαζεύονταν στο μαγαζάκι. Εκεί τραγουδούσαν και χόρευαν δίπλα στο αλώνι (το οποίο υπάρχει μέχρι σήμερα ανάμεσα στις ερειπωμένες καλύβες). Ο Σωτήρης, ο μικρότερος γιος του Βασίλη, όταν δεν είχε αγώι, βοηθούσε στο μαγαζί. Το γλέντι κρατούσε ως τα μεσάνυχτα. Εκεί στο βουνό ο Σωτήρης με την Αγγελική ερωτεύτηκαν ο ένας τον άλλο. Όταν της τραβούσε το μουλάρι στο δρόμο, έβρισκαν την ευκαιρία να μιλήσουν για την αγάπη τους κρυφά από τους άλλους. Ο Σωτήρης φοβόταν πως, αν ζητούσε την Αγγελική από τους δικούς της, δεν θα συγκατέθεταν να δώσουν το κορίτσι τους, μια αρχοντοπούλα, σ' έναν αγωγιάτη. Το ίδιο πίστευε και η Αγγελική. Έτσι εμπιστεύτηκαν την αγάπη τους στον αδερφό τού Σωτήρη, τον Βαγγέλη, και γρήγορα αποφασίστηκε η απαγωγή.

Το καλοκαίρι πέρασε και, αφού η Αγγελική ορκίστηκε αιώνια αγάπη στον Σωτήρη, γύρισε με την οικογένειά της στο χωριό της. Το χειμώνα ο Βαγγέλης έκανε τονπραματευτή. Πηγαينوερχόταν στο Λέημονα και εμπορευόταν βαρέλια, κανάτια, κουτάλες και φυτάρια για ψωμί κ.τ.λ. Καμιά φορά περνούσε από το σπίτι της Αγγελικής. Αυτοί τον φιλοξενούσαν στον πύργο τους, και έτσι οι δυο τους εύρισκαν την ευκαιρία να συζητάνε. Στην τελευταία επίσκεψή του στο σπίτι της προφασίστηκαν πως έπαιζαν χαρτιά. Κάνοντας πως γράφουν τους πόντους συνεννοήθηκαν πώς θα γίνει η απαγωγή, δηλαδή πώς, πού και πότε θα συναντηθούν.

Την καθορισμένη μέρα, μετά τα Φώτα του 1935, ο Σωτήρης, ο Βαγγέλης και ο γαμπρός τους Τάκης Μανδραπήλιας (Κουρκούμπας) πήραν αγκαζέ τον Αλέκο Γάβαρη, με την κούρσα και πήγαν στη Σκάλα. Η Αγγελική είχε πείσει τους δικούς της να την αφήσουν να πάει στον αδερφό της στα Λεβέτσοβα (Κροκεές).

Την καθορισμένη ώρα έφτασε με την υπηρέτριά της και, αφού σιγουρεύτηκε πως ο Σωτήρης ήταν εκεί, είπε της υπηρέτριας να φύγει και ότι θα πάει μόνη της στον αδερφό της. Ο Γάβαρης, όταν κατάλαβε πως πρόκειται για απαγωγή, δεν ήθελε

να μπλέξει και δεν τους έβαζε στο αυτοκίνητο. Τότε η Αγγελική του λέει: «— Κύριε, είμαι ενήλικη, ξέρω τι κάνω, σας παρακαλώ, πάμε. Τράβα μπρος». Πήγαν απευθείας στην αστυνομία του Ξηροκαμπίου για να δηλώσουν την απαγωγή. Ο αστυνόμος τούς παρέπεμψε στον Εισαγγελέα. Όμως, επειδή ο Σωτήρης ήταν ανήλικος, στην Εισαγγελία πήραν μαζί και τον πατέρα του, το Βασίλη, για να δώσει τη συγκατάθεσή του.

Ο Εισαγγελέας ρώτησε τον Σωτήρη: «— Εσύ την έκλεψες ή ήρθε θεληματικά;» Τότε πετάχτηκε η Αγγελική και είπε: «— Εγώ τον έκλεψα».

Μετά ρώτησε τον πατέρα του εάν τη δέχεται για νύφη του. Ο Βασίλης του απάντησε, ναι. Έτσι ο Εισαγγελέας έδωσε την έγκρισή του.

Τότε με τη σειρά του ο Βασίλης ρώτησε την Αγγελική: «— Εσύ, κοπέλα μου, μια αρχοντοπούλα, τι βρήκες και αγάπησες στο γιο μου;» Αυτή του απάντησε: «— Τον αγάπησα, γιατί, όταν τραβούσε το μουλάρι από το Ξηροκάμπι ως τους Πενταυρούς, δεν σήκωνε τα μάτια του να με κοιτάξει πονηρά».

Όταν έφυγαν από την Σπάρτη, για λίγο πρόφτασαν και έστριψαν στο δρόμο προς Ανάγεια. Έτσι δε συνάντησαν τα αδέρφια της, που πήγαιναν με άγριες διαθέσεις στη Σπάρτη να τους βρουν και να την πάρουν πίσω. Μετά από αρκετές ώρες πορείας και δυνατής βροχής έφτασαν στην Κουμουστά.

Από τη μια μέρα στην άλλη, η ζωή της Αγγελικής άλλαξε ριζικά. Από τα πλούτη στη φτώχεια. Ο δυναμικός της χαρακτήρας και η μεγάλη αγάπη που είχε για τον άντρα της δεν τη λύγισαν. Όταν έφυγε φαντάρος και έμεινε μόνη της έγκυος στο πρώτο παιδί τους, αγωνίστηκε πολύ, ώσπου να γυρίσει από το στρατό.

Ακολούθησε ο πόλεμος, η Κατοχή και τα πράγματα δυσκόλεψαν πιο πολύ. Τότε πολλοί κατέβηκαν στον κάμπο. Η Αγγελική κι ο Σωτήρης τράβηξαν για τα χωριά της Σιάλας. Έκαναν κι άλλα παιδιά. Αργότερα μετανάστευσαν στον Καναδά. Τίποτα δε σίασε τη σχέση αυτών των δύο ανθρώπων. Απέκτησαν πλούτη, αλλά την Κουμουστά δεν την ζέχασαν. Στο νου τους ήταν να γυρίσουν πίσω, να ζήσουν πάλι στον τόπο που γνωρίστηκαν. Έτσι κι έγινε. Έφτιαξαν το πατρικό σπίτι και περνούσαν τον περισσότερο καιρό εκεί κουβεντιάζοντας με τους περαστικούς και τους λίγους κατοίκους.

Η Αγγελική αγάπησε την Κουμουστά και τους Κουμουστιώτες. Γι' αυτό πάντοτε έλεγε πως όταν πεθάνουμε, να μας θάψετε στην Κουμουστά.

Τα χρόνια πέρασαν, ο Σωτήρης και η Αγγελική έζησαν ευτυχημένα χρόνια. Ο Σωτήρης πέθανε το 1990 και έξι χρόνια αργότερα και η Αγγελική. Η επιθυμία τους εκπληρώθηκε. Σήμερα όποιος ανεβαίνει στο εγκαταλελειμμένο νεκροταφείο της Κουμουστάς, βλέπει τους τάφους, τον ένα δίπλα στον άλλο, αγνάντια στον κάμπο. Και επάνω στην ταφόπλακα είναι γραμμένα με απλά λόγια τα εξής:

«Εδώ αναπαύεται ένα ζευγάρι
ο Σωτήρης και η Αγγελική.
Αχώριστοι στη ζωή και στο θάνατο.
Κοιμούνται τον αιώνιο ύπνο στην
άγρια ερημιά του Ταυγέτου
με συντροφιά τον αέρα, τον ήλιο,
το χιόνι, τη βροχή και τα πτηνά».

Σταυρούλα Δ. Ορφανάκου

Παλιές εικόνες από τη ζωή

Στις αρχές της δεκαετίας του 1930, έφηβος ήρθα στο χωριό μου, την Κουρτσούνα, για να περάσω τις διακοπές των Χριστουγέννων. Βράδυ ήταν που ήρθα και με υποδέχτηκαν οι γονείς μου με πολλή χαρά, η οποία χαρά τους έγινε πιο μεγάλη, όταν τους φίλησα το δεξί χέρι, καθώς το συνηθίζαμε τότε, ενώ παράλληλα μου έδωσαν την ευχή τους.

Μια ματιά γεμάτη στοργή και αγάπη έριξα και στο σκύλο μας που έδειχνε όλος χαρά καθώς γρύλιζε και κουνούσε την ουρά του. Αλλά μια ματιά έριξα και στο μικρό παράσπιτο που έμεναν οι δυο κατσίκες μας, το γαϊδουράκι και οι δύο αγελάδες μας. Όλα τα ζώα μαζί και το καθένα χωριστά προσπαθούσαν να μου εκφράσουν με τον τρόπο τους το «καλωσόρισμα». Για όλα τούτα τα ζωντανά που με περιτριγύριζαν με τόση αγάπη εγώ είχα να δώσω ένα χάδι και μια αγαπησιάρα αγκαλιά, ενώ ταυτόχρονα καλούσα κοντά μου το καθένα από αυτά φωνάζοντάς τα με το όνομά τους. Ναι, δίναμε ονόματα εκείνη την εποχή στα ζώα. Ήταν η εποχή που ο ιδρώτας του ανθρώπου έσμιγε μ' αυτόν του ζώου της αυλής. Και πότιζε το χώμα του κήπου και του χωραφιού για να γίνει γόνιμο και καρποφόρο, για να θρέψει το αφεντικό και τα ζώα του.

Όταν πια έφτασε το βράδυ για τα καλά, όλα τα μέλη της οικογένειας καθήσαμε μπροστά στο φτωχικό μας τζάκι, την οικογενειακή εστία, ενώ εγώ τους διηγόμουν με κάθε λεπτομέρεια πώς περνούσα στην πόλη που εργαζόμουν. Τους έλεγα πως γυρνώντας από τη δουλειά άρχιζα το διάβασμα και στη συνέχεια συμπλήρωνα όλο και κάτι από τη ζωή μου στη Σπάρτη, γεμάτος από εφηβικό ενθουσιασμό. Οτιδήποτε μικρό και ασήμαντο θυμόμουν έπαιρνε μεγάλες διαστάσεις, όταν το διηγόμουν, που άλλοτε ήταν ευχάριστο ή δυσάρεστο μιας και εκείνη την εποχή δεν έλειπαν από την καθημερινή πορεία της ζωής ούτε οι κόποι, ούτε οι κακουχίες, ούτε οι δυσκολίες αλλά ούτε και οι ανάγκες.

Πέρασε λοιπόν έτσι με τις διηγήσεις μου όλο το βράδυ. Την επόμενη μέρα με το που ανέτειλε ο ήλιος άρχισαν και οι δουλειές για τον καθένα από εμάς. Όλο το πρωινό λοιπόν το πέρασα κάνοντας κάθε είδους δουλειά.

Μόλις έφτασε πια το μεσημέρι, κίνησα για το καλό μας το χωράφι. Αυτό το χωράφι ήταν πολύ φιλόξενο για την οικογένειά μου, γι' αυτό και εμείς εκεί ξεδεύαμε τις καλοκαιρινές μας διακοπές. Σε κείνο το χωράφι μπορούσες να βρεις ό,τι καρπό ποθούσες. Έτσι μπορούσες να γευτείς από εκεί αγλάδια μυρωδάτα, σύκα γεμάτα μέλι, καθώς επίσης και πολλά είδη σταφυλιών. Μπορούσες έτσι να βρεις εκεί σταφύλια επιτραπέζια καθώς και λαχταριστά μωσχάτα κρασοστάφυλα.

Σε κείνο το χωράφι βάζαμε και κήπο και καλλιεργούσαμε οτιδήποτε είδος λαχανικών για μαγείρεμα. Πλησίασα και στο αλώνι όμως που βρισκόταν εκεί. Μπροστά του στάθηκα ευλαβικά· εκεί αλωνίζαμε το σιτάρι και άλλα δημητριακά· εκεί λιάζαμε και τα σύκα.

Έπειτα απ' το χωράφι περπάτησα στο στενό δρομάκι που οδηγεί σε ένα σημείο που βγάζει δροσερό νερό και δροσίζει τους διαβάτες στην κάψα του καλοκαιριού. Μετά από εκεί κατευθύνθηκα στο καλύβι του πατέρα μου που με τόση τέχνη το

είχε σκεπάσει τελείως στεγανά και το χρησιμοποιούσαμε ως καταφύγιο για τις ξαφνικές βροχές είτε του καλοκαιριού είτε του χειμώνα.

Πέρασε έτσι όλο το απόγευμα. Αργά το δειλινό ξεκίνησα να επιστρέψω στο σπίτι μας. Εκεί στο πλάτωμα της πλαγιάς που μας οδηγεί στο χωριό με έφτασε η στάνη από γίδια του ξαδέλφου μου Ποτή. Του ξαδέλφου που μας μάζευε εμάς τους μικρούς της οικογένειας και μας διηγόταν ιστορίες της Μικράς Ασίας, στην οποία ο ίδιος περπάτησε και πολέμησε, όπως όλοι οι στρατευμένοι νέοι της Ελλάδας μας.

Ο ξάδελφός μου ο Ποτής ήταν ψηλός, λεπτός και κουκουλωμένος, σχεδόν πάντα, με την τρίχινη ρασιά που τον προστάτευε από την βροχή και το κρύο του βοριά, φαινόμενα συνηθισμένα του χειμώνα. Ίδιος βιβλικός ήρωας, ο ξάδελφός μου ο Ποτής, αντιμετώπιζε και πολεμούσε εδώ τα δύσκολα περιστατικά και απρόοπτα της ποιμενικής του ζωής.

Ο Ποτής με καλοδέχτηκε γεμάτος χαρά και μου είπε: «Ξαδελφάκι, ευτυχώς που έφυγες και ζεις καλά στην πόλη. Για κοίτα εδώ τι ταλαιπώριες περνάμε!». Εγώ συγκέντρωσα τη δική μου εκτίμηση και του είπα: — «Ναι, αλλά και εδώ είναι καλή και ωραία η ζωή». — «Τι μου είπες; Πού την βλέπεις εσύ τη ζωή ότι είναι καλή;».

Και εγώ του αποκριθήκα όλος πόνο και παράπονο: — «Να 'ξερεις Ποτή, το βράδυ που καθόμουν στο τζάκι του σπιτιού μας, με πόση χαρά και ευχαρίστηση καμάρωνα τις φλόγες της φωτιάς και τη ζεστασιά τους».

Όλος απορία τότε με κοίταξε ο Ποτής και μου αποκριθήκε: — «Γιατί εκεί πάνω στην Σπάρτη δεν έχεις φωτιά;». — «Όχι, Ποτή, δεν έχω. Στο δωμάτιό μου φτάνω στις 8 το βράδυ και το βρίσκω πολύ κρύο. Έπειτα διαβάζω με το φως της λάμπας πετρελαίου και στη συνέχεια χώνομαι κάτω απ' τα σκεπάσματα του κρεβατιού μου, για να με πάρει ο ύπνος».

— «Γιατί δεν έχεις φωτιά, ρε ξάδερφε;», συνέχισε. — «Τι να κάνω, Ποτή, ούτε τζάκι βλέπεις λοιπόν να έχω, ούτε ξύλα αλλά ούτε και φωτιά», του απάντησα. — «Μπίτι; Καθόλου φωτιά;», με ξαναρώτησε. — «Μπίτι, καθόλου», του είπα.

Και ο ξάδελφός μου μετά από αυτόν τον σύντομο διάλογο μαζί μου, με την απλότητα του χαρακτήρα του, γεμάτος αγανάκτηση, έκανε μια μεγάλη φτυσιά, τόσο μεγάλη που μετατόπισε και κάμποσα απ' τα χαλίκια του δρόμου. Έπειτα γεμάτος οργή είπε: «Φτου στο διάβολο, δεν είναι αυτή ζωή».

Όμως έχει η ζωή γυρίσματα και κρυφές χαρές και τις μοιράζει όπως θέλει ο Θεός. Και του ξαδέλφου μου Ποτή του χάρισε τρεις γιους και τρεις θυγατέρες. Ο ένας έφτασε Λυκειάρχης, ο άλλος διευθυντής της Αγροτικής Τράπεζας, ενώ ο τρίτος πρόκοψε σαν έμπορος και κτηματίας. Οι θυγατέρες του καλοπαντρεύτηκαν και ο Ποτής έφτασε να αποκτήσει πολλά εγγόνια με πανεπιστημιακές σπουδές.

Τα ψάχνω νοερά όσα είδα, άκουσα και έζησα, και δοκιμάζω μια γλυκιά θλίψη. Τώρα που γέρασα και γέμισε το βιβλίο της ζωής μου με πολλή συγκίνηση έχω ένα λόγο και μια συμβουλή να πω στους νέους μας: «Παιδιά μου, αγωνιστείτε με θάρρος και πίστη και να είστε σίγουροι πως ο Θεός βραβεύει τους τολμηρούς».

Δημήτρης Π. Δικαίος
Ξηροκάμπι Σπάρτης

Τοπωνυμικά: Ρασίνα

Όνομα του μεγαλύτερου χειμάρρου της περιοχής. Πηγάζει από τον Ταύγετο και εκβάλλει στον Ευρώτα¹. Στην ποιότητα του νερού της ορκίζονταν οι Τουρκοβαρδουνιώτες: «μά της Ρασίνας το νερό, της Γόλας τη μυτζήθρα»². Στην αρχαιότητα εθεωρείτο ως όριο μεταξύ κοίλης και νότιας Λακεδαίμονος³. Το τοπωνύμιο είναι αρχαίο, παραφθορά του Ερασίνου⁴, γιου του Ηρακλή και της Λυσιπίπης, με αφαίρεση του ε και μεταβολή του γένους. Η άποψη ενισχύεται από το γεγονός ότι Ερασίνοους ποταμούς γνωρίζει ο Ηρόδοτος (6. 76), ο Πausανίας (8.22.3, 2.24.6 κ.α.), ο Στράβων κ.ά. Πράγματι, πολλά ποτάμια στη χώρα μας διетήρησαν την ονομασία τους από την αρχαιότητα. Στην Ηλεία ο Αλφειός είναι η μόνη ιστορικά μεμαρτυρημένη τοπωνυμία που διασώθηκε από τα αρχαία χρόνια⁵. Η άποψη για σλαβική καταγωγή του τοπωνυμίου⁶ δεν φαίνεται να ευσταθεί. Η παλαιότερη, πάντως, γραπτή μαρτυρία είναι του 1756⁷.

1. Θ. Π. Τάρταρη, Το ποτάμι, Η Φάρις 16 (1997) 11. 2. Γ. Δ. Καψάλη, Ο Ταύγετος, Αθήνα 1948, σ. 77. 3. Th. W y s e, An excursion in the Peloponnesus in the year 1858, London 1865, σ. 70. 4. W. M. L e a k e, Peloponnesiaka, London 1846, σ. 361. H. A. O r m e r o d, Bardounia and North Eastern Maina, ABSA 16 (1909) 67. E. C u r t i u s, Peloponnesos, Gotha 1862, σ. 265. Π. Κομνηνού, Λακωνικά, Αθήνα 1896, σ. 39. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Βαρδουνιώτες, Πελοποννησιακά 2 (1957) 96. 5. Κ. Ν. Ηλιοπούλου, Το τοπωνυμικόν της Ηλείας, Αθηνά 52 (1948) 149. 6. Π. Χ. Δούκα, Η Σπάρτη δια μέσου των αιώνων, Εν Νέα Υόρκη 1922, σ. 644 και Γ. Κουμαριώτη, Οι Σλάβοι του Ταύγετου, Ιστορία και Τοπωνυμία, Επιθεώρηση Τέχνης 129 (1965) 252. 7. Θ. Κατσουλάκου-Β. Ασημομάτη, Το μοναστήρι της Γόλας, Αθήνα 1991, σ. 44, σημ. 7.

Θεόδωρος Σ. Κατσουλάκος

(συνέχεια από τη σελ. 9)

πολύ μικρός, ότι κατέβασε πολύ νερό. Έτσι το λέγαμε τότε. Το ύψος του νερού έφθασε το ένα μέτρο περίπου. Κατήρηχτο θολό με μια συνεχή βοή, που προξενούσε δέος. Απειλήθησαν τα πάντα. Ευτυχώς το πέρασμά της ήτο μικρής διάρκειας και δεν θρηνήσαμε ανθρώπινα θύματα. Επνίγησαν όμως αρκετά πρόβατα και πουλερικά. Επλημμύρισε δε και το χωριό Καμίνια με σημαντικές ζημιές. Όταν επλημμύριζε, καθίστατο ο φόβος και ο τρόμος των κατοίκων των γύρω χωριών του κάμπου. Στη μεγάλη τότε πλημμύρα τα νερά έφτασαν ως τα Κατσουλαίικα. Κυκλοφορούσε τότε για την Κωλοπάνα και το εξής δίστιχο:

«Η Κωλοπάνα η φόνισσα κι ο Ίρις ο λεβέντης
και η Ρασίνα η σκουζού, που σκούζει και δεν παίρνει».

Όλα τα αναγραφόμενα συνέβαιναν προ ογδόντα ετών. Σήμερα όμως τα πάντα άλλαξαν. Ο πανδαμάτωρ χρόνος είχε τις επιδράσεις του. Απ' αυτές δεν ξέφυγε κι η Κωλοπάνα. Το νερό της περιορίστηκε πολύ και αυτό που της απέμεινε όχι κρυστάλλινο. Έχασε ατυχώς την παλιά της αίγλη.

Νικόλαος Μποραζέλης
Συνταγματάρχης ε.α.

Γεγονότα

Το μήνα Φεβρουάριο πραγματοποίησε επίσκεψη στο χωριό μας ο Αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας (Ν.Δ.) Κωνσταντίνος Καραμανλής, μαζί με πολλούς βουλευτές.

Το συγκρότημα «Μποέμ» παρουσίασε μια μουσική βραδιά στην αίθουσα του κοινοτικού καταστήματος.

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ξηροκαμπίου, όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος γιόρτασε μαζί με όλο το χωριό τις Απόκριες. Μικροί και μεγάλοι ντύθηκαν και πέρασαν από την πλατεία. Τα παιδιά του Γυμνασίου και Λυκείου που ντύθηκαν χόρεψαν διάφορους αποκριάτικους χορούς.

Την 25η Μαρτίου δεν έγινε η καθιερωμένη παρέλαση των σχολείων του χωριού μας λόγω κακοκαιρίας. Οι χοροί όμως έγιναν στην αίθουσα του κοινοτικού καταστήματος.

Εγκρίθηκε το πρόγραμμα κινητικότητας του Γυμνασίου Ξηροκαμπίου «Το Βυζάντιο της γειτονιάς μου». Σ' αυτό το πρόγραμμα λαμβάνουν μέρος οι μαθητές της Β' και Γ' Γυμνασίου μαζί με τις τρεις καθηγήτριες κ. Αργειτάκου Αγγελική, κ. Βίκυ Βαφάκου και κ. Ελένη Κομνηνού. Στόχος του είναι η ανταλλαγή επισκέψεων του σχολείου μας με το Γυμνάσιο Αμαρίου Συβρίτου Ρεθύμνου της Κρήτης, με σκοπό να γνωρίσουμε τα μνημεία των περιοχών μας. Στις 5-12 Απριλίου πραγματοποιήσαν την επίσκεψή τους τα παιδιά απ' την Κρήτη. Από 3-10 Μαΐου πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη των παιδιών του γυμνασίου Ξηροκαμπίου στην Κρήτη. Οι εντυπώσεις ήταν άριστες.

Τα παιδιά του Λυκείου και Γυμνασίου Ξηροκαμπίου στις 17 Μαΐου έπαιξαν ένα θεατρικό έργο με τίτλο «Του κύκλου τα γυρίσματα» στο προαύλιο του κοινοτικού καταστήματος.

Σε τροχαίο που έγινε κοντά στο γήπεδο Ξηροκαμπίου τραυματίστηκε ο Γεώργιος Κ. Μούτουλας, με αποτέλεσμα να χάσει το δεξί του χέρι.

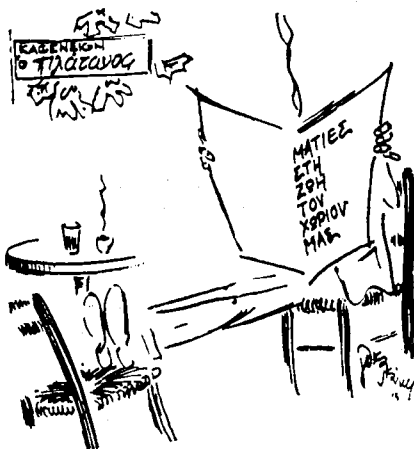
Σταυρούλα Δ. Ορφανάκου

Οι παλιοί μαθητές

Στις 24 Μαρτίου συναντήθηκαν για δεύτερη φορά από την αποφοίτησή τους οι μαθητές της Γ' τάξης του Λυκείου Ξηροκαμπίου (1972). Η συνάντηση, που έγινε στο Γαλάτσι (Αθήνα), έδωσε την ευκαιρία επιστροφής στο παρελθόν και αναπόλησης ανεπανάληπτων στιγμών των εφηβικών χρόνων. Οι συγκεντρωθέντες προσήλθαν οικογενειακώς και συμφώνησαν να γιορτάσουν την άλλη φορά στο Ξηροκάμπι.

Στη συνάντηση, που βάραινε η απώλεια του αλησμόνητου φιλόλογου Νίκου Παπαδάκου, παραβρέθηκαν οι τότε μαθητές: Προκόπης Βαφάκος, Μενέλαος Παναγιωτουνάκος, Λεωνίδας Δούκας, Μαρία Τόμπρου, Χρίστος Κομνηνός, Χρίστος Καψάλης, Βίλη Μενούτη, Αγγελική Λιούνη, Βασιλική Παπαδάκου, Μαρία Ηλιοπούλου, Κώστας Ηλιόπουλος, Λεωνίδας Καράμπελας και οι καθηγητές τους Σοφία Θλιμμένου, Χρύσα Σιγανού, Δήμητρα Στρατηγάκη, Δημήτρης Καφές και Θεόδωρος Κατσουλάκος.

Κώστας Ηλιόπουλος

ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Γεώργιος Κακαγιάννης του Ιωάννη ετών 71, Παναγιώτα Κοκκορού του Παναγ. ετών 88, Δήμητρα Μεροπούλη του Νικολάου ετών 86, Λεωνίδα Γεωργόπουλος του Νικολάου ετών 81, Ολυμπία Δούκα του Χρήστου ετών 82, Μαρία Γιάννακα του Ευστρ. ετών 87.

Τα νέα μας

ΓΑΜΟΙ

Παντρεύτηκε η Δήμητρα Καψάλη του Αποστόλου τον Δημήτριο Αποστολάκο του Παναγιώτη

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Ο Παναγιώτης Ταμπάκης και η Δέσποινα Κατσή απέκτησαν κορίτσι, ο Γεώργιος Χαλκιαδάκης και η Παναγιώτα Λάσκαρη απέκτησαν κορίτσι.

ΠΟΤΑΜΙΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσε η Κων/να Ρέντζη χήρα Μενελάου ετών 93.

ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΑΓΙΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Μαρία Ερήμου σύζυγος Αναστασίου ετών 95, Βασιλική Τσαγκάρη χήρα Αντωνίου ετών 84, Ελένη Γιαννοπούλου σύζυγος Ιωάννη ετών 83, Αναστασία Δογαντζή του Λεωνίδα ετών 78.

ΕΞΗΝΤΑΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΓΑΜΟΥ

Γιόρτασαν κι εφέτος την επέτειο των γάμων τους ο μπαρμπα-Λιας Σολωμός και η γυναίκα του Ρήνα, όπως κάνουν τα τελευταία χρόνια, στην ταβέρνα του Δημήτρη Φραγκή, καλώντας τις εκκλησιαστικές και διοικητικές Αρχές του χωριού. Ο μπαρμπα-Λιας τραγούδησε κι έπαιξε με το μαντολίνο του παλιά τραγούδια κι όλοι τούς ευχήθηκαν να τα εκατοστήσουν. Θ.

Συνδρομές

Δημήτριος Στούμπος (1.000), Παναγιώτης Παυλούς (1.000), Δημήτριος Βαλκανάς (1.000), Χρήστος Κονίδης του Ηλία (1.000), Λεωνίδα Σταρόγιαννης (1.000), Γεώργιος Μεροπούλης (1.000), Ηλίας Καπάκος (1.000), Παναγιώτης Κονίδης του Γεωργ. (1.000), Τρις Καπάκου (1.000), Δημήτριος Κολλιανάτης (1.000), Σταύρος Σαραντάκος (1.000), Παναγιώτης Κρίγκας (1.000), Γεώργιος Σουλειδής (1.000), Γεώργιος Μανδραπήλιας του Θεοδ. (1.000), Στράτης Κρητικός (1.000), Ελένη Καπετανάκου (1.000), Παναγιώτης Βορβής (1.000), Παντελής Γιάννακας (1.000), Σταύρος Δούκας (1.000), Χρήστος Στούμπος (1.000), Παναγιώτα Βενετσανάκου (1.000), Αντώνιος Κανελλής (1.000), Χρήστος Παπαδάκος (10.000), Γεώργιος Καραμπέλας (5.000), Ιφιγένεια Καραμπέλα (5.000), Αμαλία Θεοφιλοπούλου (5.000), Σταύρος Καλκάνης (5.000), Αδαμαν. Ανδρουλιδάκη (2.000), Γεώργιος Καργάκος (1.000), Στάθης Αδαμόπουλος (1.000), Μενέλαος Παναγιωτουνάκος (5.000), Παναγιώτης Καλότυχος (1.000), Ευστάθιος Λαγάκος (3.000), Δημήτριος Χαντζάκος (20 δολ.).